

O DETERMINARE INTERDISCIPLINARĂ A VETRELOR ETNOCULTURALE

Nicolae Dunăre

În temeiul sintezei datelor interdisciplinare, dobândite în ultimele patru decenii, zona etnografică este o unitate teritorială etnoculturală specifică, rezultantă a unei comunități și continuități antropogeografice, etnoistorice, etnolingvistice, etnopsihologice etc. Aceleași cercetări contemporane au demonstrat că zona etnografică cumulează un *fond principal comun* relativ constant de elemente tradiționale de civilizație și cultură populară, caracterizate prin convergența unor trăsături semnificative din punct de vedere etnologic, prin ponderea unor valori comunitare dezvoltate într-un context de coeziune, solidaritate, stabilitate și continuitate etnică, comportamentală etc.

Din marele număr de zone etnografice situate la toate altitudinile (șes, deal, munte) și populate în principal de aceeași etnie, încă de la geneza oricărei etnii unele unități (zone) ori subunități (subzone) au întrunit parametrii condiționali și constitutivi necesari pentru constituirea lor în *teritorii-nucleu*, *zone-vetre* de formare, conservare și continuitate, vădind nuanțe particulare în raport cu ansamblul zonelor etnografice.

Îngemănarea interdisciplinară a informațiilor arheologice, fizico-antropologice, medicovetice, etnolingvistice, etnologice, folcloristice etc. din contextul spațiului românesc a condus la conturarea și atestarea (documentară) a mai multor zone (ori subzone) etnografice cu *statut de vatră etnoculturală*, mici *românii* populare comparabile cu cele din aria altor etnii neolatine, sau cu vetrele etnoculturale din aria altor etnii europene. Din punct de vedere antropogeografic, în spațiul românesc acestea s-au diferențiat în trei grupe: a. vetre caracterizate printr-o situație *intracarpalină* (Munții Orăștiei, Țara Hațegului, Munții Apuseni ai Transilvaniei, Țara Maramureșului, Țara Dornelor, Cîmpulungul Moldovenesc, Năsăudul, Țara Vrancei, Țara Amlășului (adică Marginea-Mărginenimea sau Mărginenimea Sibiului), Țara Oltului, Țara Birsei, Almăjului etc.); b. *vetre pericarpalce* (Podișul Mehedinților, nordul Gorjului, Severinul Banatului, Țara Lăpușului și cea a Chioarului, Țara Oașului, Valea Gurghiuului, Toplița-Bilbor, Cîmpulungul Museelului, Cîmpulungul Chioafdele, Cîmpulung la Tisa, Neamț, Buzău, Rîmniceu-Sărat etc.); c. vetre etnoculturale *ocrotite de ape, codrii și coline* (Vlașca, Teleorman, Gura Ialomiței, zona (raiaua) Brăilei; zona Hirșovei, nord-vestul Dobrogei, Delta Dunării-Razelm, Podișul Moldovei, numeroasele zone de Codri moldovenesti etc.). Asemenea *teritorii-nucleu autohton* s-a caracterizat printr-un *statut* de mai mare siguranță și stabilitate antropogeografică, printr-o veche autonomie locală, o structură etnodemografică românească omogenă secole de-a rândul, relativ densă, mult timp endogamă. Această endogamie subzonală ori zonală a fost corectată, treptat, prin intensitatea legăturilor interzonale promovate îndeosebi în contextul nedelilor sau al marilor târguri plurifuncționale de odinioară. Zonele-vetre etnoculturale s-au diferențiat de restul zonelor sau subzonelor etnografice printr-un mai înalt grad de conservare și continuitate etnoistorică și socială (oameni liberi, moșneni, răzeși, mici nemeși), iar implicit au jucat un rol de o mai remarcabilă forță de iradiere demografică și axiologică tradițională.

Situațiile concrete ale fiecărei vetre etnoculturale sînt tot atît de ilustrative, încît ne vom referi doar la cîteva, reprezentative pentru cele trei tipuri antropogeografice. Astfel, *Țara Almăjului*, situată la intersecția Severinului Banatului cu zona Mehedinții din Oltenia și cu Valea Jiului hunedorean, este încadrată nemijlocit de o cetate naturală proprie, alcătuită din munții Almăj, Anina și Semenice. Această funcție ocrotitoare a fost permanent întregită de vastul patrimoniu forestier care și astăzi îi acoperă mai mult de jumătate din suprafață. *Țara Moșilor*, în accepția sa regională a Munților Apuseni ai Transilvaniei, se înfățișează ca o impunătoare cetate naturală, caracterizată prin condiții agrogeografice și surse economice de locuire *statornică*, pe un fundal de proporționalitate și armonie antropogeografică. În raza masivelor montane și, cu atît mai mult, în cea a munților mărunți care formează *veritabile*

șesuri suspendate locuite și cultivate de la 500 pînă la 1 400 m, s-a desfășurat un fenomen de intensă umanizare, depășind limita așezărilor permanente din tot restul Carpaților României. *Marginea*, *Mărginenimea* sau *Mărginimea Sibiului* cuprinde teritoriul dominat la sud de Munții Sibiului, situat între depresiunea cu același nume la nord-est, Valea Sebeșului la vest, riurile Frumoasa și Sadu la sud-est. Satele mărginene se găsesc la contactul dintre munte și partea depresionară. Situată între zonele transilvănene Harghita și Mureș (la sud) și Bistrița-Năsăud și Țara Maramureșului (la vest), Obecele Bucovinei (la nord), precum și zonele Suceava și Neamț (la nord-est și, respectiv, sud-est), *Țara Dornelor*, în ciuda cetății naturale ce o înconjoară, realizează o remarcabilă sinteză interzonală. Pe lângă numeroasele poteci montane de picior și de cal, acest fenomen de reunire românească etnoculturală și etnoartistică a fost înlesnit de pasurile Tihuța (1227 m), Grădinița (889 m), Rotunda (1278 m), Vatra Dornei-Prislop etc. Mica depresiune subcarpatică a *Țării Vrancei*, situată în mijlocul României, este perfect închisă de munți și coline, asemenea unei fortărețe naturale. Ca urmare, secole de-a rîndul vîrincenii au dispus de o singură cale de comunicare relativ lesnicioasă cu zonele înconjurătoare, prin *Poarta Putnei* spre nord-estul depresiunii, precum și prin cite o *curmătură* spre Rîmnic și Soveja; iar două spre platoul Moldovei. Statutul etnoistoric, etnolingvistic și etnocultural al *Țării Oltului* (Făgăraș), ca una din zonele-nucleu de formare a poporului român, a aflat un sprijin real în componenta sa geografică: la sud mărginindu-se cu cel mai înalt segment carpatic — Munții Făgărașului —, iar la nord, spre Ardeal, cu Oltul. Ea este înconjurată de zonele Tinava Mare, Țara Birsei, Muscel, Argeș, Mărginenimea Sibiului, cu cea din urmă împărțînd un timp apartenența feudală la statul muntean.

Dintre zonele pericarpatice, *Țara Oașului*, care se află în extremitatea nord-vestică a României, are forma unui platou aproape circular, ocupînd depresiunea intramontană cu același nume. Ca o cetate naturală, ce adăpostește o remarcabilă unitate antropogeografică, ea este înconjurată de mai multe ramuri ale Carpaților Nordici (Munții Păduroși, Oaș, Gutii, Tibleş și ai Rodnei), iar pînă nu demult și de întinsul *codru românesc*, azi în bună parte defrișat. Spre est de Maramureș, — subzona etnografică *Cîmpulungul Moldovenesc* — a constituit un *adăpost bucovinean de viață arhaică românească*, o mică republică (D. Cantemir) prestată de țărani liberi, ce-și trage denumirea de la situarea antropogeografică în lungul văii superioare a riului Moldova. Acest *cîmpulung*, alcătuit din culoarul depresionar Moldova-Sadova și depresiunea Moldovița, se caracterizează printr-o altitudine medie de 600—650 m, prin bogate pășuni alpine, păduri de rășinoase, întinderi de fînațe alternînd cu țărini de bucate. Adăpostul de viață arhaică românească „*cîmpulungul*” *Chioajdele* — spre deosebire de Țara Vrancei cuprinsă pretutindeni între munți și coline, dar asemenea Cîmpulungului muscelan cu o situație pericarpatină — prezintă o pronunțată deschidere spre întinsul Țării Românești. Situat între cele trei vechi principate, la *poarta* sudică a Curburii Centrale a Carpaților, într-o depresiune de sub linia acestora, vatra etnoculturală Chioajdele este încadrată de două vechi și importante căi de comunicație: de-a lungul văii Buzăului, dinspre Moldova și de-a lungul Teleajenului, dinspre Transilvania. Vatra etnoculturală *Neamț*, străbătută de riurile Moldova, Bistrița și Tazlău, dispune de atestări arheologice de peste două milenii. Ea se întinde spre Transilvania pînă în inima Munților Stînișoara și Coșmani, către miază-noapte cuprinde Pipirigul lui Creangă, Tirgu-Neamț, Vinători și Drăgănești, înspre Podișul Moldovei satele Timișești, Războieni, Dragomirești, Mărgineni, Români și Birgăuani, iar spre miazăzi Tazlău, Cîndești etc. În centrul zonei se află municipiul Piatra-Neamț (în antichitate: *Petrodava*; în sec. XV: *Piatra* lui Crăciun și Tirgul *Piatra*, pînă la 1864), încadrat de cetățile dacice de la *Piatra* Șoimului, Bitca Doamnei și de la Cozla, care au cunoscut o maximă și multiplă dezvoltare și afirmare în secolele I. î.e.n. — I.e.n. (Ptolemeu).

Tot atât de concludent este și cadrul antropogeografic al vetrelor etnoculturale *adăpostite de ape, codri și coline*. Pe lângă prea cunoscutele *Vlașca* și *Teleormanul*, ocrotite de fluviul Dunărea și codrul Vlășiei, cel al Pădurii Nebune (Teleorman) de nepătruns, ne oprim asupra subzonei *Gura Ialomiței*. Considerat prin prisma parametrului geografic (condiționant), teritoriul de la Gura Ialomiței, din raza confluentei cu marele fluviu, a beneficiat de o remarcabilă ocrotire naturală, comparabilă ca eficiență strategică cu ramele montane intracarpatice: brațul Borcea, Balta Ialomiței, iar dincolo de ea Dunărea, apoi latura sudică a Bălții Brăilei, ca și vechile păduri înconjurătoare spre nord-vest și sud. În strînsă convergență cu informațiile arheologice și medievistice, acest cadru zonal bogat în resurse naturale dintre cele mai variate — terenuri agricole fertile, pășuni pentru vîrat și fînațe care asigură cantități imense de nutreț pentru anotimpul friguros, un pescuit tradițional de mare amploare, patrimoniu forestier și cinegetic, apă (potabilă, și excelentă cale de transport și comunicație) — a înlesnit desfășurarea altor parametri zonali: antropogeografice, etnodemografice, ocupaționale, tipul de așezare, de gospodărie și de locuință. *Zona-natră brăileană*, situată la intersecția Țării Românești cu Moldova și cu Dobrogea, a avut o însemnătate etnoistorică particulară. Antropogeografie, această subunitate etnografică încor-

porează Balta Brăilei, terasele marelui fluviu și cele de pe cursul inferior al râului Buzău, Siret și Călmățui, în vest mărgindu-se cu o salbă de lacuri, odinioară toate aceste elemente fiind asociate cu un intens brio forestier, protector. Cîteva zone cuprinse în teritoriul dintre Dunăre și Marea Neagră, documentează pluridisciplinar (antropogeografic, arheologic, medievistic și etnologic) apartenența Dobrogei la aria de formare și continuitate a poporului român. Un asemenea aport îl conferă și zona *Hîrșovei*, situată în golful format de adăpostul fluvial dintre Balta Ialomiței și cea a Brăilei. Laolaltă, prispa Hîrșovei și cele ale Dăenilor și Topalului care o încadrează s-au dovedit prielnice pentru așezări omenești încă din perioada neolitică. Dealurile de piatră, lemnul pădurilor înconjurătoare, coarnele obținute de la animalele vîinate sau crescute au înlesnit de timpuriu și continuu producerea uneltelor necesare pentru desfășurarea multor ocupații tradiționale (pescuit, agricultură, păstorit etc.). În limitele unui relief relativ înalt, vatra *Delta Dunării-Razelm*, marcată pe o latură de platforma Bugeacului, iar pe alta de culmile dealurilor Niculiței-Tulcea-Mahmudia, în nord-estul aceleiași României de la Marea Neagră, s-a diferențiat încă o subunitate etnografică adăpostită printr-o încadrare specifică de ape, păduri și coline. Elementele antropogeografice marginale contribuie definitoriu la sublinierea caracterului acestei vetre etnoculturale: orașul Tulcea (Aegyssus), Chilia Veche (Tycostomo, Kilia Vechia), Delta cu cele trei guri ale Dunării pînă la Marea Neagră, Sulina (Solina); complexul lagunar Razelm cu Capul Dolojman (Argamum) de lângă Jurilovca, cel mai răsăritan promontoriu pentru supravegherea trecerilor dintre Marea Neagră și interiorul golfului, cu trei insule stîlcoase (Popina, Grădiștea, Bisericuța) și gura Portița (toponim consacrat ca atare din feudalismul timpuriu, preluat și de otomani: Portica Bogazi); Enisala (Vicus Novus) și Visterna de pe malul sudic al lacului Babadag, podișul, pasul și codrul cu același nume; cadrul încheindu-se cu dealurile și pădurile de pe latura vestică a zonei.

Pentru relevarea altor parametri, ne vom referi la un număr și mai redus de vetre etnoculturale. Clima deosebit de primitoare și bogățiile miniere (fier, aur, etc.), alături de adăpostul natural, au favorizat așezări omenești în *Tara Almăjului* — atestate arheologic — dinaintea statului dacic (Rudăria), din epoca bronzului (Gîrbovăț), în cursul Latenei dacice (Bănia), în epoca daco-romană și ulterioară (în raza mai multor localități), pentru ca în secolele IX—X să fie atestat chiar un important cnezat, ca cel al lui Glad, în raza actualului județ Caraș-Severin. La 1390 Almăjul este confirmat ca unul din districtele românești bănățene (*districtus olăhalis*) ce-și păstra statutul de mică unitate teritorială autohtonă, cu vechi privilegii social-politice recunoscute de regalitatea feudală. Trăinicia acestui statut se explică și prin faptul că vatra etnoculturală Almăj se afla încadrată de numeroase asemenea districte românești bănățene privilegiate, unele atestate ca atare cu un secol mai înainte (Carașova, 1247; Caransebeș, 1290), iar altele din cursul aceluiași secol (Kuesd, Borwafeu, Almas, Mehadia etc.). Exprimînd același statut social-juridic, o consemnare medievală din prima jumătate a secolului al XV-lea relevă că districtul Almăj cuprindea: 507 țărani liberi, 32 grăniceri, și 26 de curieri. Cu privire la *Tara Moșilor* — în care pe tot cursul secolelor XII—XVI s-au conservat propriile forme străvechi de organizare (*qui ritu adhuc gentilitatis viventes*), cu obști sătești și grupe de așezări conduse (*de antiquo*) de crainici, juzi, cnezi și voievozi români — trebuie reținută funcția de *comunicare* și *trădare* a tirgurilor, mai cu seamă a *nedeltor*, iar dintre acestea cel de pe muntele Găina de la intersecția Țării Topilor cu Zarandul, Bihorul, Mocăniștea Munților Apuseni etc. Apoi, extinderea pieței satelor specializate în meșteșuguri a condus, încă din secolul al XVIII-lea, la dezvoltarea unui *orizont românesc intra — și extracarpatic* (pînă la Dunăre și Marea Neagră), reînnoind relațiile din timpul lui Mirecea cel Bătrîn care stăpînise cetatea Bologa de sub masivul Vlădeasa. Numeroasele așezări agro-pastorale existente în Țara Amlășului (*Mărginenimea Sibiului*) în epoca romană au renăscut proprietatea obștească în perioada de tranziție spre feudalism, conservînd o remarcabilă continuitate etnolingvistică (toponimică și hidronimică). Printre *terrae-le Blachorum*, atestate de documentele secolelor XIII—XIV această vatră etnoculturală cuprindea tocmai *obștile libere* din depresiunile Apold Miercurea (vechea Săcîdăvă), Săliște, Rășinari și Cîsnădie-Turnu Roșu. În secolele XIV—XV această zonă a constituit o feudă a domnitorilor din Țara Românească. Meșteșugurile artistice, cărăușitul comercial și, mai ales, păstoritul transhumant au determinat un *bast proces de iradiere a roadelor spiritualității marginene*. Această iradiere a îmbrăcat forma unui fenomen polivalent de *comunicare* și *comunitate* etnoculturală, în direcția tuturor punctelor cardinale ale etniei românești, cu precădere în sud și sud-est. Cît privește *Tara Dornelor* (de dimensiunile teritoriale ale unei subzone etnografice, dar bine diferențiată), *țara interioară* prin excelență, de forma unui triunghi cu vîrfurile principale în cheile Bistriței Aurii, a constituit un loc important de popas interzonal, situat pe o arteră de circulație frecventă de timpuriu între Transilvania și Moldova, săpată în mijlocul secțiunii muntoase între pasul birgăuan al Tihuței și curmătura bucovineană a Mestecănișului. Un alt drum, de asemenea foarte vechi, se deschidea dinspre Țara Maramureșului, prin Prislop, reunind un remarcabil statut etnoistoric și etnogeografic: a constituit *poarta* de revărsare demografică spre Moldova, urmînd valea Bistriței Aurii către Vatra Dornelor.

și Suceava. Căraușilor și plutașilor le-a revenit un rol deosebit în întreținerea legăturilor etno-culturale cu zonele înconjurătoare până la Galați. Din vechea așezare Vatra Dornei ((de reținut etnotoponimic arhaic: vatră), principalul izvor demografic al roilorilor domene, s-a realizat umanizarea treptată a spațiului cu gospodării permanente, garduri din trunchiuri de brad pentru împărțirea fînătelor în mari loturi, totodată mărginind căile de acces care duc spre pășunile alpine. Tot astfel *Țara Vrancei*, atestată chiar ca atare (Varanča, 1431) din prima jumătate a secolului al XV-lea, a constituit nu numai o unitate antropogeografică și o zonă etnografică de sine stătătoare, dar și un factor de legătură între vechile principate: Transilvania, Țara Românească și Moldova. Această funcție etnoculturală ca și iradierea creațiilor vrâncene își au un puternic temel etnoistoric, etnodemografic și etnosocial: în faptul că zona s-a aflat în centrul etniei românești; în împrejurarea că până la Ștefan cel Mare zona a aparținut un timp Munteniei; în amploarea tirgurilor dintre țări (îndeosebi nedecia de la Vidra); în statutul de facto, ca una dintre cele trei mici republici (prestatale) din largul cuprins al Moldovei; în starea socială de oameni liberi (federație de sate libere), răzeși până la mijlocul secolului al XIX-lea; în apartenența exclusiv românească a populației; conservarea unui profil antropologic în care se reunesc armonios indicii nordici-dinarici și alpini mediteranieni. Înăuntrul și în preajma *Țării Loviștei* s-au descoperit urme de așezări din paleolitic, neolitic, epoca bronzului, Latène-ul dacic. Unele așezări militare romane din aceste părți au continuat tradiția *dave*-lor dacice, conferindu-le noi circumstanțe de perpetuare comunitară. Atestările de natură arheologică sînt continuate de cele documentare, medievale: *Terra Loyslha*, în prima jumătate a secolului al XIII-lea; cnezatul lui Farcaș, un secol mai târziu; consemnarea din 1625 a apartenenței — în întregime — la județul Argeș, inclusiv funcția de *căpitan de plai al Loviștei*, la sfîrșitul aceluiași secol. În perspectiva fenomenului de recepție-transmitere etnoculturală, deosebit de importante s-au dovedit unele suprapunerii administrative, succesive, cu Mărginenimea Sibiului, datorită căruia Țara Loviștei a reunit de timpuriu o componentă etnodemografică și ocupațională olteană, munteană și transilvăneană. De altfel, înseși funcțiile specifice de mică *romănie* i-au fost consolidate de situarea acestui *teritoriu-nucleu*: în chiar sectorul de răsucire al axului antropogeografic și etnografic constituit de cursul Oltului, în miezul *triplex-confinium*-ului dintre județele Vâlcea-Argeș, Alba și Sibiu, precum și la o intersecție mai largă de *nedei carpatice* cu zonele gorjană și hunedoreană. Datorită acestor temeiuri, Țara Loviștei a cunoscut o consolidare a caracterelor românești de zonă etnografică bogată în *contacte economice, demografice etc.* cu Mărginenimea Sibiului, Țara Oltului, Țara Hațegului, Oltenia și Banatul. Acest fenomen a fost sprijinit de situarea zonei la o răscruce de drumuri, de rolul etnoistoric și etnocultural al principalelor drumuri loviștene (drumul *vechi* Cîineni-Titești-Sălătruc; *marele drum al Oltului* construit de romani, și reconstruit în primul pătrar al secolului al XVIII-lea; drumul pe valea Lotrului), iar în ultimă instanță *funcția lor panromânească* (căraușit, comerț, păstorit transhumant etc.). În „*cîmpulungul*” *Chioaftele*, decurgînd din statutul prefeudal de mică *romănie* sau federație intersătească de oameni liberi, în tot cursul orînduirii feudale moșnenii din zonă au jucat rolul de *mărgineni* ai Buzăului și ai Prahovei (comp.: mărginenii Sibiului) sau de *plăieși* (comp.: plăieșii Loviștei, Branului, Vrancei). *Căraușitul tradițional* de produse meșteșugărești se exercita mai cu seamă dinspre subzonele etnografice Buzăie și Săcele, aparținătoare Țării Birsei, iar pe străvechii drum al Teleajenului treceau *turmele transhumante sud-transilvănene*, și anume prin *schela de numărătoare a oilor* de la Chiojd, precum și, înapoi, imensele cantități de lînă pentru manufacturile de postav de peste Carpați. În *zona-vatră brăileană* s-au descoperit materiale arheologice elocvente din neolitic pînă în epoca geto-dacică și mai departe. Dunărea brăileană a fost cuprinsă în formațiunea politică a lui Dromichaites și a altor regi transdanubieni (sec. IV-III î.e.n.). Documentarea arheologică se continuă pînă la așezările protoromâne (sec. IX-XI e.n.), treptat cristalizîndu-se un cnezat românesc brăilean, izvorit dintr-o uniune de obști pescărești libere devălmașe. Astfel, *zona-vatră brăileană* a alcătuit un mare *ocol* pescăresc. Cu totul remarcabil apare statutul și rolul Brăilei: centru administrativ, focar social-cultural și principalul vad comercial al zonei: „*tîrgul de vale*” al obștilor de pe malul fluviului, către care gravitau cunoscutele drumuri tradiționale spre Balcani, spre centrul Munteniei și către Transilvania. În *zona Hirșovei*, sînt atestate arheologic toate epocile traco-dacice, daco-romane etc. Ca și alte toponime dobrogene (Beroc-Băroiu, Durostorum-Dîrstor, Portița), Carsium-Hirșova (reîntărit de Bizanț în 971) s-a continuat sub numele de Hirșova (Harsova). În secolele următoare (Dobrotici, Ivanco, Mircea cel Bătrîn), populația autohtonă dobrogeană (dicienii, băltăgani, turcii: români) continuă să se îndeletnicească cu agricultura, pescuitul și comerțul de grîne, vin, cai, oi etc. Monedele bătute de domitorii români circula în zona Hirșova și după instaurarea stăpînirii otomane. În primele documente emise de această stăpînire (sec. XVI) la Hirșova ca și la Topalu se atestă antroponime românești. Caracterul autohton și majoritar al populației românești din *cazaua Hirșova* (caracter păstrat în tot cursul stăpînirii otomane) este exprimat și de faptul că *româna* constituia limba de comunicare între toate populațiile conlocuitoare.

Considerarea interdisciplinară și complexă, pe care s-au întemeiat cercetările din ultimele patru decenii, a permis diferențierea unui număr de vetre etnoculturale intracarpative, pericarpative ori ocrotite de ape, codrii și coline. Cel puțin în tot atâtă măsură ca celelalte zone etnografice, vatra etnoculturală poate fi comparată pe deplin cu un *sistem*, deoarece atât zona etnografică sau zona etnoculturală, cât și *sistemul*, corespund unui ansamblu de elemente în interacțiune.

Asemenea oricărui sistem, viabilitatea zonelor-vetre etnoculturale (ca și a zonelor etnografice în genere) s-a întemeiat pe *forma* sau dispunerea spațială a elementelor caracteristice și pe *structura* sau relațiile desfășurate între componentele specifice. Subordonată ori închisă în sistemul zonal, structura pune în lumină *însușirile* componentelor, relativ constante, adică aflate în *repaus relativ*. În ansamblul funcțional, factorii constitutivi se manifestă printr-o sumă de caracteristici intrinseci, aflate în interacțiune, și care rezidă în *proprietăți calitative*, constante, globale. Aceleași condiționări și componente presupun o sumă de caracteristici extrinseci, adică *proprietăți cantitative*, variabile și parțiale, prin care se exprimă *măsura*, ponderea, importanța interacțiunilor în care se află caracteristicile intrinseci. Aspectul cantitativ evocat depinde atât de *natura* cît și de *densitatea* condiționărilor și componentelor care participă la exercitarea unei funcții etnoculturale specifice. Din totalul de cca. 80 de zone populate de etnia românească, vetrele etnoculturale care mai păstrează proprietățile calitative specifice numără vreo 30.

Dacă cele mai multe zone etnografice au cunoscut în genere un dinamism transformator mai timpuriu și mai pronunțat, vetrele etnoculturale, datorită caracterului lor mai conservativ (explicat îndeosebi prin situarea lor intracarpatică, pericarpatică ori înconjurată de codri, ape etc.), conferă înlesniri pentru cercetarea și relevarea unor forme și conținuturi relativ arhaice de viață comunitară, iar în consecință permit abordarea mult mai aprofundată a fenomenelor de continuitate românească. De aceea, diferențierea din ansamblul zonelor etnografice a vetrelor etnoculturale, individualizate printr-un grad mai pronunțat de autonomie obștească și de consistență etnoculturală tradițională, printr-o mai remarcabilă *personalitate de bază a populației zonale*, constituie un aport gnoseologic util pe linia demersurilor teoretice și metodologice pentru aprecierea și selecționarea diferitelor fapte și fenomene de factură tradițională sau contemporană.